

Informační gramotnost a informační výchova

Nový pohled na informační výchovu
v knihovnách

Motto: „Můžeme vám pomoci“

Výsledky průzkumu IVU v ČR 2010

- Dotazník byl prostřednictvím krajských knihoven rozeslán pověřeným a profesionálním knihovnám v období od listopadu 2009 do února 2010.
- V této fázi zjišťování se zapojilo 12 krajů a ze 710 oslovených knihoven jich odpovědělo 400 (a patří jim za to naše poděkování!).
- Rozdíl je mezi pověřenými knihovnami (zajišťují IV všechny, které odpověděly) a profesionálními knihovnami, které často IV nezajišťují nebo je zaměňují za kulturně-vzdělávací aktivity a besedy o knihách.
- Informační vzdělávání v knihovnách je kvantitativně velmi rozdílné u cílových skupin.

Výsledky průzkumu IVU v ČR 2010

- Prioritní skupinou jsou žáci základních škol.
- Pro studenty středních škol je aktivit v oblasti IV výrazně méně.
- Souvislost s činností oddělení pro děti a oddělení pro dospělé čtenáře.
- Informační vzdělávání v knihovnách se orientuje především na práci s knihou, využívání služeb konkrétní knihovny, práci s katalogy knihovny.
- **Chybí** přesah na **využívání informačních zdrojů** jiných institucí apod. Přesto, že fungují počítačové učebny a základní kurzy ICT absolvovala převážná část knihovníků, nejsou v oblasti IV využívány databáze, JIB ani webové stránky jiných knihoven a institucí mimo vlastní knihovnu.

Výsledky průzkumu IVU v ČR 2010

- Knihovníci v dotaznících odpověděli, že využívají různé vlastní materiály a podklady, ale zcela jednoznačně mají zájem o odborně připravený podklad pro tuto oblast své práce.
- Jedním z problémů je i vzdělávání samotných knihovníků, kteří si často s náročnějšími požadavky na informační vzdělávání uživatelů neví rady.
- Knihovníci si často neuvědomují, že informační vzdělávání je zcela neoddelitelnou součástí jejich práce. Nejde o další rozšíření jejich pracovního programu. Je to změna přístupu k aktivitám (knihovnické lekce, tematické besedy, exkurze), které dělají.
- Jde o využití nových metod, postupů, změnu ve vlastní přípravě těchto aktivit, v jejich struktuře.

Výsledky průzkumu IVU v MSK 2010

- Průzkum byl proveden ve všech krajích ČR
- V MSK byly dotazníky rozeslány všem pověřeným a profesionálním knihovnám, včetně MSVK
- Počet pověřených knihoven v MSK 15
- Dotazník vyplnilo 7
- Počet profesionálních knihoven 71
- Dotazník vyplnilo 19
- Celkem vyplněných dotazníků 27

Výsledky průzkumu IVU v MSK 2010

CÍLOVÉ SKUPINY IVU

věková skupina	ANO	NE
předškolní věk	23	4
1. stupeň ZŠ	25	2
2. stupeň ZŠ	17	10
střední školy	11	16
nematuritní obory	3	24

Výsledky průzkumu IVU v MSK 2010

ZAMĚŘENÍ INFORMAČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

	ANO	NE
orientace v knihovně	27	0
orientace informačním aparátu knihy	26	1
orientace v katalogích	24	3
orientace v databázích	14	13

Výsledky průzkumu IVU v MSK 2010

POUŽÍVANÉ METODY

	ANO	NE
přednáška	24	3
praktická ukázka	26	1
samostatná práce	23	4
kombinace metod	25	2

Výsledky průzkumu IVU v MSK 2010

VYUŽITÍ WEBŮ

	ANO	NE
web vlastní knihovny	23	4
JIB	14	13
weby jiných knihoven	16	11

jiné weby	
Národní knihovna ČR	www.nkp.cz
Národní pedagogická knihovna	www.npkk.cz

Výsledky průzkumu IVU v MSK 2010

METODICKÉ MATERIÁLY

	ANO	NE
vlastní	26	1
jiné	2	25

Jiné: metodické materiály RK Karviná

Výsledky průzkumu IVU v MSK 2010

Přivítali byste celostátní materiál k informačnímu vzdělávání?

ANO	NE
27	0

Pokud ano, jaký by měl být?

	ANO	NE
Obecný (hlavní zásady a okruhy témat)	14	13
Návodný (konkrétné lekce)	24	3
Praktický (doplňný vhodnými metodami)	26	1

Výsledky průzkumu IVU v MSK 2010

Absolvovali jste školení pro lektory informačního vzdělávání?

ANO	NE
7	20

Máte zájem o školení v oblasti informačního vzdělávání?

ANO	NE
27	0

Výsledky průzkumu IVU v MSK 2010

Vypište, co by vás v oblasti IVU nejvíce zajímalo a co by vám nejvíce pomohlo v informačním vzdělávání uživatelů.

- Pořádání seminářů pro lektory informačního vzdělávání (IV), specifikované pro konkrétní cílové skupiny.
- Vydávání metodických materiálů pro práci s konkrétními cílovými skupinami.
- Materiál k IV pro 2. stupeň ZŠ. Metodické pokyny k IVU zaměřené na žáky vyššího stupně ZŠ.
- Vše – cokoliv. 😊
- Praktické konkrétní zkušenosti ve vzdělávání uživatelů.
- Metody práce s dospívajícími (14 – 16 let).
- Praktické ukázky.
- Práce s interaktivní tabulí.
- Přivítali bychom příručku s náměty.
- Přivítali bychom metodiku práce s dětmi (pedagogika).
- Přivítali bychom názorné ukázky lekcí.
- Přivítali bychom, jak se prezentovat.
- Náměty pro nové formy práce.

Vznik sekce IVU při SDRUK (Informační vzdělávání uživatelů)

- Současná praxe v oblasti informačního vzdělávání uživatelů se začíná vzdalovat požadavkům škol
- Nové pojetí výuky na školách – RVP (Rámcový vzdělávací program)
- Semináře k problematice a jejich zaměření:
- 2008 v MZK v Brně – **PROČ**, proč je nutná změna v informační výchově ve veřejných knihovnách
- 2009 v SVK v Hradci Králové - **CO**, co by mělo být obsahem informační výchovy v 21. století
- 2010 v MZK v Brně (20. - 21. 4.) - **JAK**, jaké metody, formy je třeba zvolit pro efektivní výchovu mladých lidí k práci s informacemi
- Závěry hradeckého semináře a aktuální potřeba inovace v oblasti informačního vzdělávání urychlily vznik nové odborné sekce SDRUK

Vznik sekce IVU při SDRUK (Informační vzdělávání uživatelů)

- Září 2009: sekce IVU sešla poprvé (v SVK Hradec Králové)
- Členové: zástupci krajských knihoven a několika městských knihoven
- První úkol pro členy sekce – zmapovat situaci v oblasti informačního vzdělávání ve svém regionu – dotazník
- Druhý úkol – vymezení okruhů témat informačního vzdělávání uživatelů
- Informace o sekci IVU na webu SDRUK:
- <http://www.sdruk.cz/ivu>

Vznik sekce IVU při SDRUK (Informační vzdělávání uživatelů)

- únor 2010: druhé pracovní setkání sekce IVU (v Krajské knihovně Vysočiny Havlíčkův Brod)

Vznik sekce IVU při SDRUK (Informační vzdělávání uživatelů)

- Navržené okruhy informačního vzdělávání (pracovní skupiny):
 - **čtenářská gramotnost** – oblast podpory rozvoje čtenářství v širším pojetí, nejen motivace, ale rozvíjení schopností porozumění a interpretace textu, včetně řady dalších s tím souvisejících aktivit knihovny
 - **Knihovny – zdroj informací** - by měl zahrnovat celou škálu metod vyhledávání informací v knihovnách a informačních institucích, včetně etiky používání informačních zdrojů, citování atd.
 - **Informační zdroje** - zahrnující jak tištěné, tak elektronické, případně audiovizuální dokumenty, využívání webových stránek knihoven jako průvodce k dalším informačním zdrojům, vyhledávání v databázích (včetně pravidel formulace dotazu) apod.

Pojmy IVU

- **Informační gramotnost (IG)**, angl. Information Literacy – následující kompetence jedince:
 - Poznat, kdy je informace potřebná,
 - Vyhledat informaci,
 - Ohodnotit informaci a efektivně ji využít.
- *Pozn.:* Informační gramotnost nezaměňovat s počítačovou gramotností.
- IG – širší pojem
- U informačně gramotného jedince se předpokládá počítačová gramotnost, naopak počítačově gramotný člověk nemusí být informačně gramotný.

Definice podle ALA: *Information Literacy Competency : Standards for Higher Education.*

[online]. [cit. 12. 4. 2010]. Dostupné z www

<http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/standards/informationonliteracycompetency.cfm>

Pojmy IVU

- **Informační gramotnost** – schopnost uvědomit si a formulovat své informační potřeby, orientovat se v informačních zdrojích, vyhledat informace prostřednictvím informačních a komunikačních technologií, tyto informace vyhodnotit a využít při řešení konkrétní životní situace či odborného úkolu.

Definice podle dokumentu Státní informační a komunikační politika - *Státní informační a komunikační politika : e-Cesko* [on-line]. [cit. 12. 4. 2010]. 2006. 35 s. Dostupné na <http://www.esfcr.cz/files/clanky/1287/SKIP.pdf>

Pojmy IVU

- **Informační výchova** – záměrný, cílevědomý a plánovitý proces přípravy člověka na vytváření, získávání, zpracování a využívání informací v osobním i pracovním životě.
- Informační gramotnost – cíl, informační výchova – proces, který vede k tomuto cíli.
- **Informační výchova** – kontinuální proces; nemůže být realizována pouze v určité fázi vývoje člověka – komplexní cílevědomý proces, který má vést k:
 - ✓ Znalostem a vědomostem obsahujícím shromažďování, zpracování, uchování a využívání různých druhů dokumentů a odborných informací,
 - ✓ Dovednostem v práci s různými druhy a typy dokumentů a odborných informací a jejich zdrojů

Dovednosti informačně gramotného studenta

- Znalost pravidel formulace dotazu
- Orientace ve zdrojích informací
- Využívání informací z různých zdrojů
- Kritické zhodnocení získané informace
- Použití vyhledaných informací do znalostí a získaných znalostí do praxe
- Etika používání informačních zdrojů; znalost správného citování

Role knihovníka

- Knihovník by měl naučit žáky – studenty (zaměřeno na „teens“):
 - ✓ Vysvětlit obecná pravidla formulace dotazu
 - ✓ Orientovat se v různých druzích informačních zdrojů (tištěné, elektronické, případně audiovizuální dokumenty, využívání webových stránek knihoven jako průvodce k dalším informačním zdrojům, vyhledávání v databázích ...)
 - ✓ Orientovat se v sekundárních informačních zdrojích (katalogy, bibliografie, vyhledávače apod.)
 - ✓ Respektovat etické a právní zásady používání informací
 - ✓ Využívat knihovny jako partnery

Rámcový vzdělávací program pro ZŠ

část Informační a komunikační technologie (výběr)

- porozumění toku informací, počínaje jejich vznikem, uložením na médium, přenosem, zpracováním, vyhledáváním a praktickým využitím
- schopnosti formulovat svůj požadavek a využívat při interakci s počítačem algoritmické myšlení
- porovnávání informací a poznatků z většího množství alternativních informačních zdrojů, a tím k dosahování větší věrohodnosti vyhledaných informací
- respektování práv k duševnímu vlastnictví při využívání SW
- zaujetí odpovědného, etického přístupu k nevhodným obsahům vyskytujících se na internetu či jiných médiích

Rámcový vzdělávací program pro ZŠ

část Vyhledávání informací a komunikace (výběr)

- základní pojmy informační činnosti – informace, informační zdroje, informační instituce
- společenský tok informací (vznik, přenos, transformace, zpracování, distribuce informací)
- metody a nástroje vyhledávání informací
- formulace požadavku při vyhledávání na internetu, vyhledávací atributy
- **Výstupy aneb Co by měl žák zvládnout podle RVP** – např.
- *vyhledává informace na portálech, v knihovnách a databázích*
- *ověřuje věrohodnost informací a informačních zdrojů, posuzuje jejich závažnost a vzájemnou návaznost*

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. [cit. 12. 4. 2010]. Dostupné z [www
http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy](http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy)

Rámcový vzdělávací program pro SŠ

část Zdroje a vyhledávání informací, komunikace

- využívá dostupné služby informačních sítí k vyhledávání informací, ke komunikaci, k vlastnímu vzdělávání a týmové spolupráci
- využívá nabídku informačních a vzdělávacích portálů, encyklopedií, knihoven, databází a výukových programů
- posuzuje tvůrčím způsobem aktuálnost, relevanci a věrohodnost informačních zdrojů a informací
- využívá informační a komunikační služby v souladu s etickými, bezpečnostními a legislativními požadavky

Rámcový vzdělávací program pro SŠ

část Zdroje a vyhledávání informací, komunikace

Učivo

- internet – globální charakter internetu, multikulturní a jazykové aspekty, služby
- informace – data a informace, relevance, věrohodnost informace, odborná terminologie, informační zdroje, informační procesy, informační systémy
- sdílení odborných informací – diskusní skupiny, elektronické konference,
- informační etika, legislativa – ochrana autorských práv a osobních údajů

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. [online]. [cit. 12. 4. 2010]. Dostupné z [www](http://www.msmt.cz/uploads/Vzdelavani/Skolska_reforma/RVP/RVO_gymnasia.pdf)

http://www.msmt.cz/uploads/Vzdelavani/Skolska_reforma/RVP/RVO_gymnasia.pdf

Programy a organizace s problematikou informační gramotnosti

- **NAKLIV** – Národní klastr informačního vzdělávání, projekt MU Brno – Kabinet informačních studií a knihovnictví, cíl – spolupráce institucí IV; <http://www.nakliv.cz>
- **IVIG** – Odborná komise pro informační vzdělávání a informační gramotnost na vysokých školách, <http://knihovny.cvut.cz/ivig/>
- **INFORUM 2010** – část programu věnovaná informačnímu vzdělávání, sekce: Využití elektronických informačních zdrojů ve vzdělávání – viz program: <http://www.inforum.cz/cs/program>
- **National forum in Information Literacy:** <http://www.infolit.org>
- ... A **sekce IVU při SDRUK**

Programy a organizace s problematikou informační gramotnosti

- **Infogram** – portál pro podporu informační gramotnosti,
www.infogram.cz
- *Vysokoškolské kurzy informační gramotnosti*
- **Jak pracovat s informacemi** – kurz VŠB – TU,
<http://knihovna.vsb.cz/kurzy/index.html>
- **Informační výchova** – kurz ČVUT,
<http://knihovny.cvut.cz/vychova/infvychova.htm>
- **Jak pracovat s odbornými informacemi** – kurz MUNI,
<http://eldum.phil.muni.cz/course/view.php?id=9>
- **Výchova k práci s informacemi** – metodický text pro knihovníky školních knihoven,
http://www.npkk.cz/csk/info_sluz_menu.php

Děkuji za pozornost.

Jana Leparová
leparova@svkos.cz

Inovační kurz - Havířov 14. 4. 2010